

YERDAN FOYDALANISHNING XO‘JALIK SHAKLLARINI MAQBULLASHTIRISH

Mahmudov Behzod Hoshim o‘g‘li

“TIQXMMI” MTU Buxoro tabiiy resurslarni boshqarish institutining
2-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Yer resurslaridan foydalanish va boshqarishning nazariy hamda baʼzi amaliy qirralari yoritilgan. Jumladan, yer resurslarini boshqarishning nazariy va huquqiy asoslari, mamlakat yer fondidan foydalanish tahlili, yer resurslarini boshqarish tizimi, tamoyillari, rivojlanish bosqichlari, boshqarish mexanizmlari, respublika, viloyat va tumanlarda yer resurslarini boshqarish boʻyicha vakolatli organlar, yer resurslarini boshqarishda rivojlangan davlatlar tajribasi toʻgrisida toʻxtab oʻtilgan.

Kalit soʻzlar: Qishloq xoʻjalik yerlari, Servitut, Yer uchastkasi bilan bogʻliq bitimlar, Yerlarni rekultivatsiya qilish, Yeravtobank.

ABSTRACT

This tutorial describes the theoretical and some practical aspects of land use and management. In particular, theoretical and legal bases of management, analysis of land use, management system, principles, stages of development, authorities for land management and modern management experience of developed countries.

Keywords: Agricultural land, Easement, Land plot transactions, Land reclamation, Yeravtobank.

Markaziy Osiyo davlatlari agrosanoat majmuida yer uchastkasi va koʻchmas mulklarning oʻziga xos xususiyatlari mavjud boʻlib, yer qonunchiligi va qonun osti meʼyoriy hujjatlari asosida olib boriladi.

MDH davlatlarida yer kadastrasi asosan respublikamizda yuritilayotgan davlat yer kadastrining tamoyillariga hamda vazifalariga yaqin uslubda olib boriladi. Ammo shu bilan bir qatorda baʼzi bir xususiyatlarga egadir. Bunday xususiyatlar asosan MDH davlatlarida yer maydonlarining bir qismini xususiylashtirilganligi, toʻgʻridan – toʻgʻri bozor munosabatlariga tortilganligi bilan bogʻliqdir. Rossiyada yer bozorini shakllanishi, shuningdek qishloq xoʻjalik yerlarida, boshlangʻich bosqichda turibdi. Yer uchastkasi bilan turli xil shartlar amalga oshiriladi: oldi-sotdi, ijara, garovga qoʻyish (berish), xadya qilish, meros. Hozirgi paytda davlatning yer fondini 4% ini tashkil qiluvchi yer uchastkalar bilan oldi-sotdi

ishlari har yili amalga oshiriladi. Shundan oldi-sotdi hisobotiga kiritilgan bir qismi bozorni qamrab olmaydi bunday shartnomalarga merosdan merosga o'tish, hadya qilish kiradi. Bundan tashqari shartnomalarni katta qismini davlat va yerlari bilan qilingan shartnomalar kiradi.

Yer kadastr bazasida ko'chmas mulklarni ro'yxatga olishning avtomatlashtirilgan tizimi Shvetsiyada, Avstriya, Daniya, Shvetsariya, Kanada, Germaniya va boshqa davlatlarda ishlab chiqilgan va bugungi kunda mavjuddir. Bu tizim quyidagilarga mo'ljallangan:

- yerdan foydalanish, boshqarish, rejalashtirishni nazorat qilishga;
- kadastr yozuvlaridagi huquqiy statusni tezkor ro'yxatga olishga;
- barcha manfaatdor tashkilotlarning yer kadastr ma'lumotlariga tezkor yetishishga.

Avtomatlashtirilgan tizimni yaratish uchun axborotli asos bo'lib quyidagilar xizmat qiladi.

- xaritashunoslik materiallari;
- izohli reestrlar ko'rinishidagi matnli axborotlari;
- parametrik ma'lumotlarning sonli qiymatlari

Respublikada yer resurslarini boshqarish maqsadida yer kadastr va yer monitoringini yuritish hamda yerda o'takazilgan kuzatuv tadqiqot natijalarini yig'ish, to'plash va taxlil qilish orqali yer fondlari holati to'g'risida tezkor ma'lumotlarni olishga mo'ljallangan tizimdir.

Hozirgi vaqtda davlat yer kadastrining avtomatlashtirilgan tizimini yaratish va yuritish, yer resurslari monitoringini yuritishning avtomatlashtirilgan tizimini yaratishda yerning masofadan zondlash hujjatlari asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Jahon amaliyotida yer kadastrining avtomatlashtirilgan tizimi va qishloq xo'jaligi yerlari monitoringi tizimini tashkil etish o'ta muhim yo'nalishlardan biridir.

Respublikada yer resurslarini boshqarishda axborot ta'minoti quyidagi tizimlarni o'z ichiga oladi:

- a) quyi daraja – Yer resurslari va davlat kadastr bo'limlari tuman majmualari;
- b) o'rta daraja - Yer resurslari va davlat kadastr boshqarmasi viloyat majmualari;
- v) Respublika darajasi - O'zbekiston Respublikasi "Davergeodezkadastr" qo'mitasi.

Yer resurslari to'g'risidagi axborotlari yer fondi toifalarga muvofiq bo'lgan quyidagi kichik tizimlarga bo'linadi:

- qishloq xo'jaligi maqsadidagi yerlari;
- aholi punktlari yerlari;
- sanoat, transport, aloqa, mudofaa va boshqa maqsadlardagi yerlar;

- tabiatni muhofaza qilish, sog'lomlashtirish, reaksiyon maqsadlardagi yerlar;
- tarixiy-madaniy maqsadlardagi yerlar;
- o'rmon fondi yerlari;
- suv fondi yerlari;
- zaxira yerlar.

Raqamlangan yer kadastr xaritasida geoaxborot texnologiyasi (GAT) asosiy o'rinni egallaydi. Bu xaritani yaratish uslubi qo'llanib kelinayotgan an'anaviy usulga nisbatan tubdan farq qiladi. Bu uslubda tuzilgan xaritalarning afzalligi shundaki, ular deyarli xatosiz bo'lib, yangi qo'shimcha axborotlarni ko'rsatib berishdan iborat:

- qo'llanilayotgan an'anaviy usulga nisbatan tezkorligi;
- solishtirish imkoniyatining mavjudligi;
- iqtisodiy jihatdan afzalligi, vaqtda tejamkorligi.

U asosan, baza ma'lumotlarni yig'ishdan boshlanadi. Yig'ilgan birinchi ma'lumotlar deshifrovka qilinib, raqamlanadi (har bir qatlam alohida, jumladan suv, yo'l, kanal, ko'p yillik daraxtzorlar, aholi yashash punktlari, elektr tarmoqlari va boshqa ko'rsatkichlarni belgilash mumkin). Bu raqamlangan xaritalardan ko'pchilik tashkilotlar foydalanib, o'zining tematik xaritasini yaratish imkoniyati tug'iladi:

- yerlarni ro'yxatdan o'tkazishda;
- tuproq xaritasini tuzishda;
- xo'jalik yeridan foydalanuvchilar va kadastr xaritasini tuzish ;
- yangi tuzilgan fermer xo'jalik ma'lumotlarini hududlarga joylashtirishda;
- kanal, suv omborlari, elektr uskunalari, gaz quvurlarini o'tkazish ishlarini rejalashtirishda;
- umumdavlat miqyosidagi loyihalarni asoslashda foydalanish mumkin.

Yerdan foydalanishning yer ma'lumotlar bazasini dasturiy majmuasini yaratishning vazifalariga quyidagilar kiradi:

- Microsoft Access – muhitida ma'lumotlar bazasining tarkibi hisoblangan jadvallar, shakllar, so'rovlar, hisobotlar (reestrlar) tarkibini ishlab chiqish;
- yerdan foydalanuvchilar obyektlari va yer uchastkalarining ma'lumotlar bazasini ishlab chiqish;
- yo'qlama qilish bo'yicha ishlarni shakllantirish va tuman yer resurslari hamda davlat kadastr xizmatiga berishda kompyuterli hisobotlar shakllarini ishlab chiqish;
- dasturiy majmuadan foydalanuvchiga qo'llanmani ishlab chiqish.

Ma'lumotlar bankining tarkibi. «YERAVTOBANK» – bu yerdan foydalanish obyektlarida yo'qlama qilish ishlarini yuritish hamda ularni yer resurslari va

davlat kadastrı xızmatlariga berishda natijalarini ro‘yxatga olish, saqlash, o‘zgarishlarini kiritish hamda tahlil qilishga mo‘ljallangan, Microsoft Access – 2007 ma‘lumotlari katalog bazasi sifatida yaratilgan dasturiy mahsulotdir. Ob‘ektlar to‘g‘risida foydalanuvchi uchun zarur bo‘ladigan ma‘lumotlarning butun bir jamlanmasi asosan bir necha jadvaldan iborat bo‘lib, ular o‘rganilayotgan hududdagi obyektlar to‘g‘risidagi ma‘lumotlar bankini yaratish imkonini beradi. Bu tizim zaruriy jadvallar, shakllar, hisobot blankalari, klassifik qatorlar bilan to‘ldirilib, ko‘pgina makroslarni o‘z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Avezbaev S., Volkov S.N. Yer tuzishni loyihalash. Darslik. T.: “Faylasuflar milliy jamiyati”, 2007. – 470 b.
2. Avezbayev S., S.N.Volkov. Yer tuzishning ilmiy asoslari. Darslik-T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2006. – 196 b.
3. Babajonov A.R., Raxmonov Q.R, G‘ofirov A.J. Yer kadastrı. T.: TIMI, 2008 –220 b.
4. Варламов А.А., Гальченко С.А. Управление земельными ресурсами. Учебное пособие. М.: ГУЗ, 2005. – 240 с.
5. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2016. – 56 b.
6. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy taxlil, qat‘iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Toshkent, “O‘zbekiston”, 2017. – 104 b